

IDENTITET OKÄND

OM SOCIALT ARBETE PÅ GRUPPHEMMEN FÖR BARN SOM
ENSAMMA SÖKER ASYL I FINLAND

Pro gradu-avhandling i socialt arbete

(Kia) Katarina Lundqvist

November 2006

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Åbo Universitet

ÅBO UNIVERSITET

Institutionen för socialpolitik / Samhällsvetenskapliga fakulteten

LUNDQVIST, KATARINA Identitet okänd – om socialt arbete på grupphemmen för barn som
ensamma söker asyl i Finland

Pro gradu - avhandling, 144 s.,

Socialt arbete

November 2006

Det sociala arbetet som utförs av socialarbetare på grupphemmen för barn som söker asyl utan legal vårdnadshavare i Finland beskrivs och analyseras i denna avhandling med hjälp av kvalitativa forskningsmetoder. De ensamkommande barnen har sällan möjlighet att styrka sin identitet med hjälp av acceptabla dokument. Detta skapar en situation där spekulationer och misstro lätt blir ett inslag i arbetskulturen. Men om vi siktar på en lyckad integration bör arbetet med barnen karakteriseras av förtroende, tilltro och acceptans. De ensamkommande barnen bör beredas utrymme att leva ett vardagsliv åtskilt från asylprocessen där de har tillgång till förtroendefulla vuxenrelationer som stöder deras uppväxt och utveckling. Arbetet på grupphemmet bör ledas av en instans som har kompetens och förståelse för dessa barns speciella behov.

Teoretiska utgångspunkter för avhandlingen är frågor i anslutning till teori, metod och expertis i socialt arbete, tyst kunskap och vad ett barnperspektiv i arbetet innebär. Ett begreppsschema presenteras där fyra dimensioner: asylpolitik, europeiska och nationella intressen, barns rättigheter och ett barnperspektiv är omständigheter som på ett komplext sätt återverkar på det praktiska arbetet med barnen.

Den föreliggande avhandlingen är en fenomenologisk intervjuundersökning där kritisk reflexion ingått som ett element. För sortering och meningskategorisering har det elektroniska analysprogrammet NUD*IST 4 använts. Samtliga socialarbetare på de åtta grupphemmen har intervjuats i samband med undersökningen. Förutom socialarbetarna har också tre tjänstemän och en representant för en barnskyddsorganisation intervjuats. Intervjuerna har utförts som temaintervjuer.

I avhandlingen beskrivs det sociala arbetet i samband med mottagande via begrepp som det första mottagandet, väntetiden och skedet då vistelsen på grupphemmet upphör. Det sociala arbetets expertis belyses via socialarbetarens betydelse för hur barnens rättigheter bevakas och hur en bedömning av barnens bästa förvekligas. Ytterligare behandlas socialarbetarnas andel i att stärka ett barnperspektiv.

Avhandlingen blottlägger ett behov av en kunskaps- och kvalitetsutveckling där ett centralt inslag är stärkandet av ett barnperspektiv i mottagandet. Detta medför inte automatiskt att arbetet bör underställas barnskyddet. Arbetet med de ensamkommande uppvisar många särdrag som förutsätter en egen metodutveckling. Ett centralt inslag bör vara en insikt om att barnen befinner sig i en kris under hela asylansökningsprocessen. Barnens situation bör mötas med adekvata metoder där bl.a. krisintervention kunde erbjuda ett metodiskt underlag för utvecklandet av arbetet.

Ämnesord: socialt arbete, asylsökande, minderåriga, barn, mottagningscentraler, flyktingarbete, kriser, migration

UNIVERSITY OF TURKU
Department of Social Policy / Faculty of Social Science

LUNDQVIST, KATARINA

Identity unknown – on social work with separated minors
in residential care in Finland

Master's thesis, 144 p.
Social Work
November 2006

Social work with asylum seeking separated minors in residential care in Finland is described and analysed in this thesis. Qualitative research methods have been utilised. There is often no means for the separated minors to give proof of their own identity. This matter causes a situation where an air of speculation and mistrust could easily spread into the reception work. For a successful integration to start for the minors, we need to be able to meet them with trust and acceptance. The separated child needs trusting relations with adults, as well as an environment where they can lead ordinary lives away from the asylum process. It is important that the organisation responsible for the reception of the separated children possess knowledge about the specific care and special needs required.

The theoretical framework for this thesis holds questions associated with theory, method and expertise in social work, tacit knowledge, and considering the child's standpoint in the work. A framework consisting of four dimensions with a complex influence on the social work with the separated minors is presented. The dimensions are: asylum politics, European and national interests, the rights of the children and the children's standpoint.

The research is based on phenomenology. Eight social workers, three officials and one expert representing a NGO were interviewed. The number of social workers represents the total number of social workers working in this field in Finland. Critical reflection was used as a method for both interviewing and analysing. The electronic programme used for the analysis was NUD*IST 4.

Social work with separated children has been analysed by studying the first reception, the period of waiting and the period when the reception finishes. During the asylum process the children are facing a crisis and therefore methods like crisis intervention should be brought into use. The expertise of the social worker within the reception work is presented by describing and discussing the impact of social work on assessment of the best interests of the children and on children's rights. An important finding is that the best interests of the child should always be assessed in a dialog with the child.

The research shows that there is a need for new methodological approaches to develop the reception work in a direction where the children are the focus and their standpoints are considered. New knowledge and quality development is required.

Key words: social work, asylum-seekers, minors, children, reception, refugee, crisis, migration

INNEHÅLL

1 Inledning	...1
2 Ensamkommande asylsökande barn i internationellt och europeiskt perspektiv	...4
2.1 Rätten att söka skydd och asyl	...5
2.2 Vem är ensamkommande?	...7
2.3 Myndighetssamarbete kring ensamkommande	...9
2.4 Nordisk diskussion	..11
3 Barns rättigheter	..15
3.1 Barnkonventionen	..17
3.2 Barns behov och barnets bästa	..19
3.3 Barnskyddet i förhållande till mottagandet av ensamkommande	..22
3.4 Barnperspektiv	..24
4 Mottagande av ensamkommande asylsökande i Finland	..27
4.1 De ensamkommande asylsökande barnens antal i Finland	..28
4.2 Grupphem, stödboende och privat inkvartering	..30
4.3 Socialt arbete på grupphemmen	..35
4.4 Barnens asylprocess - Företräderskap och myndighetssamarbete	..42
5 Teoretiska utgångspunkter för forskningen	..44
5.1 Teori, metoder och expertis i socialt arbete	..45
5.2 Tyst kunskap	..52
5.3 Den asylsökandes trånga rum – mottagandets villkor	..56
5.4 Barnet i fokus – Barnperspektiv i socialt arbete	..59
6 Forskningsuppgift och metodologi	..62
6.1 Om metod och material och forskarens position	..64
6.2 Om svårigheten att synliggöra praxis och om kritisk reflexion som metod	..66
6.3 Om analysen, tolkningen och elektroniska analysprogram	..68

7 Det sociala arbetets roll och betydelse på grupphemmet	..70
7.1 <i>Vart har jag kommit och vem är jag här?</i> – Ett första möte med Finland	..73
7.1.1 Social kartläggning, koordinering och samarbete	..75
7.1.2 Berättelsen om hur jag lyckades – om ålder, namn och hemligheter	..82
7.2 <i>Jag står inte ut!</i> – socialt arbete med barnen under väntetiden	..89
7.2.1 Barn i kris	..91
7.2.2 Psykosocialt arbete	..95
7.2.3 Krisintervention – en adekvat arbetsmetod	..97
7.3 <i>Nu ordnar sig allt eller... vi står inför en katastrof</i> - socialt arbete då tiden på grupphemmet tar slut	..102
8 Socialarbetarens expertis på grupphemmet	..109
8.1 Socialarbetarens expertis och barns rättigheter	..112
8.1.1 Barnets bästa i mottagandet av ensamkommande	..114
8.1.2 Socialarbetarens utlåtande till Utlänningsverket	..117
8.2 Barnskyddsperspektiv på grupphemmet	..119
8.2.1 Socialarbetarens expertis inom barnskyddet	..121
8.2.2 Borde arbetet på grupphemmet vara en del av barnskyddet?	..122
9 Sammanfattning och slutledningar	..128
Epilog	..135

KÄLLOR

Litteraturen	..136
Lagar, förordningar och resolutioner	..143
Figurer och tabeller	..143
Opublicerade källor	..143

Frihet är inte att inte ha några plikter. Det är möjligheten att välja det som passar mig bäst – och sedan ta konsekvenserna av mitt val.

Paulo Coelho i Zahiren – En roman om besatthet

